

بسم الله الرحمن الرحيم

جریان‌شناسی سیاسی

بر مبنای نسبت جریان‌های سیاسی به انقلاب اسلامی و مسائل آن

www.ketab.ir

دفاع
انتشارات

سرشناسه :	قربانی، مصطفی، ۱۳۶۹ -
عنوان و نام پدیدآور :	جریان‌شناسی سیاسی: بر مبنای نسبت جریان‌های سیاسی با انقلاب اسلامی /تالیف: مصطفی قربانی و احد نوری اصل؛
داوران علمی - محتوایی:	سید کامران سیف و حسن خدادی.
مشخصات نشر :	تهران: سازمان عقیدتی سیاسی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، انتشارات دفاع، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری :	۱۰۸ ص: نمودار.
شلیک :	۹۷۸-۶۰۰-۸۷۳۵-۹۹-۰
وضعیت فهرست نویسی :	فینا
یادداشت :	کتابنامه: ص. ۱۰۸-۱۰۳؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع :	ایران - سیاست و حکومت - قرن ۱۴
	Iran -- Politics and government -- 20th century
موضوع :	حزب‌های سیاسی - ایران - تاریخ - قرن ۱۴
	Political parties -- Iran -- History-- 20th century
موضوع :	ایران - تاریخ - جمهوری اسلامی، ۱۳۵۸-
	- Iran -- History -- Islamic Republic, 1979
	ایران - تاریخ - انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷
	Iran -- History -- Islamic Revolution, 1979
شناسه افزوده :	نوری اصل، احد، ۱۳۶۴ -
شناسه افزوده :	سیف، سید کامران، ۱۳۳۶ -
شناسه افزوده :	خدادی، حسن، ۱۳۶۲ -
شناسه افزوده :	سازمان عقیدتی سیاسی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح. انتشارات دفاع
رده بندی کنگره :	DSR۱۵۷۰
رده بندی دیویی :	۹۵۵/۰۸۴
شماره کتابشناسی ملی :	۸۷۱۱۸۴۴

www.ketab.ir

دفاع اشارات

عنوان: جریان‌شناسی سیاسی

تألیف - مؤلف: دکتر مصطفی قربانی - دکتر احد نوری اصل

داوران علمی - محتوایی:

سید کامران سیف - دکتر حسن خدادی

شمارگان: ۲۵۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول - زمستان ۱۴۰۰

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مطهر

تهران: میدان نوبنیاد/ خیابان شهید لنگری جنب اداره هواشناسی/ ساختمان شهید مطهری

مرکز نشر دفاع

کدپستی: ۱۶۹۳۶۱۴۳۳۹ - تلفن: ۲۲۹۳۰۰۰۶

پست الکترونیک: nashrdefa@fatehnet.net

فهرست مطالب

۷.....	مقدمه
۱۱.....	فصل اول: تحلیل شرایط کشور؛ آسیب‌ها، توطئه‌های دشمن و نقاط قوت
۱۳.....	بخش اول: آسیب‌های پیش‌روی انقلاب اسلامی
۱۳.....	۱. بی‌توجهی به شعارهای انقلاب و غفلت از جریان انقلابی
۱۴.....	۲. وابستگی اقتصاد به نفت
۱۶.....	۳. دولتی بودن اقتصاد
۱۸.....	۴. نگاه به خارج و نه به توان و ظرفیت داخلی
۱۸.....	۵. استفاده‌ی اندک از ظرفیت نیروی انسانی کشور
۱۹.....	۶. بودجه‌بندی معیوب و نامتوازن
۱۹.....	۷. رواج سبک زندگی وارداتی
۲۱.....	۸. عدم ثبات سیاست‌های اجرایی اقتصاد
۲۲.....	۹. ضعف در جوان‌گرایی و چرخش نخبگان
۲۳.....	بخش دوم: آرایش دشمن برای مقابله با انقلاب اسلامی در شرایط کنونی
۲۴.....	۱. آرایش جنگ اقتصادی (تحریم)
۲۵.....	۲. آرایش جنگ سیاسی (نفوذ و...)
۲۶.....	۳. آرایش جنگی در فضای مجازی (عرصه میدان‌داری جریان تحریف)
	بخش سوم: نقاط قوت و امیدها برای مقابله با دشمن و حل آسیب‌ها و چالش‌های

- ۳۰..... موجود
۱. داشتن استقلال سیاسی (قطع نفوذ خارجی و وابستگی سیاسی دولت به خارج)
- ۳۰.....
۲. توان دفاعی بازدارنده..... ۳۱
۳. عنصر آگاهی سیاسی..... ۳۲
۴. ظرفیت‌های بی‌نظیر اقتصادی..... ۳۲
۵. هویت‌بخش بودن انقلاب اسلامی..... ۳۳
۶. واقعیت‌های شش‌گانه‌ی کشور..... ۳۵
۷. پیشرفت‌های گام اول انقلاب..... ۴۲
۸. افول هژمونی نظم جهانی آمریکا..... ۴۲
۹. قدرت‌گیری روزافزون کشورهای شرقی..... ۴۳
۱۰. اتخاذ موفق راهبرد مقاومت..... ۴۴
۱۱. شکست ایده‌ی حکمرانی غرب‌گرایان..... ۴۵
۱۲. قدرت‌گیری نیروهای انقلابی..... ۴۶
۱۳. امیدآفرینی‌های قوه قضائیه در مقابله با مفسدان..... ۴۶
- ۴۷..... جمع‌بندی
- فصل دوم: مبانی جریان‌شناسی سیاسی نوین..... ۴۹
- بخش اول: بررسی آثار جریان‌شناسی سیاسی در ایران..... ۵۰
۱. آثار توصیفی..... ۵۰
۲. آثار تحلیلی..... ۵۳
۳. نوآوری پژوهش..... ۵۶
- بخش دوم: جریان‌های سیاسی و راه‌های برون‌رفت از مسائل کشور؛ درون‌گرا یا

۵۹	 برون‌گرا؟
۶۳	 بخش سوم: جریان‌های سیاسی و ماهیت و آینده انقلاب اسلامی
۶۵	 ۱. قرائت ترمیدوری از انقلاب اسلامی
۶۹	 ۲. قرائت تکاملی از انقلاب اسلامی
۷۳	 جمع‌بندی
۷۵	 فصل سوم: جریان‌های سیاسی در ایران امروز
۷۹	 بخش اول: جریان تغییر‌گرا
۸۱	 ۱. دال‌های گفتمان تغییر‌گرایان
۸۵	 بخش دوم: جریان ادغام‌گرا
۸۷	 ۱. دال‌های گفتمان ادغام‌گرایان
۹۰	 بخش سوم: جریان استحکام‌گرا
۹۲	 ۱. دال‌های گفتمان استحکام‌گرایان
۹۶	 بخش چهارم: جریان احیاگرا
۹۷	 ۱. دال‌های گفتمان احیاگرایان
۱۰۱	 جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۰۳	 منابع

مقدمه

وقوع تحولات نوظهور، حداقل از یک دهه پیش تاکنون در کشور و تأثیرپذیری جریان‌های سیاسی و درواقع، دگرگونی نسبی جریان‌های سیاسی در مواجهه با این تحولات، ایجاب می‌کند تا جریان‌شناسی سیاسی نوینی از نخبگان و جریان‌های سیاسی کشور، بر مبنای این تحولات نوظهور ارائه شود. درواقع، از حدود یک دهه پیش، با وقوع تحریم‌های فلج‌کننده و رخداد مشکلات اقتصادی معیشتی برای جامعه ایرانی و تولید بی‌قراری‌هایی از این ناحیه در جامعه، فضای گفتمانی جریان‌های سیاسی نیز تا حدودی متحول شد. تحول صورت گرفته بدین ترتیب بود که فضای تحریم و فشار، چگونگی حل مشکلات و مسائل کشور را به مهمترین مسأله عمومی و نخبگانی کشور تبدیل کرد؛ موضوعی که به مهمترین عامل تفکیک و تمایز جریان‌های سیاسی تبدیل شد. کیفیت پاسخ به این مسأله، مستقیم و غیرمستقیم، با چگونگی حفظ و تداوم انقلاب اسلامی نیز مرتبط می‌شد. بنابراین، در عمل، چگونگی حل و رفع مشکلات کشور، به حوزه‌های بنیادین و اساسی چون ماندگاری انقلاب اسلامی نیز سرایت یافت. وقوع این رخداد در حالی است که تاکنون هیچ کار پژوهشی جدی در این زمینه؛ یعنی به منظور شناخت تحولات صورت گرفته در ارتباط با جریان‌های

سیاسی انجام نشده است. بنابراین، در پژوهش حاضر تلاش می‌شود تا با مرور شرایط کشور؛ یعنی مجموعه عواملی که سبب تحول در فضای گفت‌وگومانی و مناسبات جریان‌های سیاسی شده است، جریان‌شناسی سیاسی نوینی ارائه شود. به طور طبیعی، این جریان‌شناسی بر مبنای نسبت‌نخبگان و جریان‌های سیاسی با انقلاب اسلامی و مسائل آن قرار دارد.

درواقع، فاهمه‌ی نخبگان و جریان‌های سیاسی از شرایط و مشکلات کشور و چگونگی برون‌رفت از وضع موجود، یکسان نیست و در حالی که بخشی از نخبگان، عبور از شرایط موجود را در گرو عملی‌سازی راهبردها و شیوه‌های انقلابی می‌دانند، برخی دیگر اساساً راه‌حل مشکلات کشور را در عبور از ارزش‌های انقلابی و پذیرش تسلیم‌پذیر برای خصم استکباری می‌دانند. به عبارتی، قرائت (خوانش) و تحلیل جریان‌های سیاسی در قبال شرایط کشور و انقلاب اسلامی متفاوت است و بر همین مبنای، جریان‌های سیاسی نیز دسته‌بندی متفاوتی خواهند داشت.

در توضیح باید گفت که در تلاش برای تحلیل نسبت‌جریان‌های سیاسی با انقلاب اسلامی، دو ضابطه کلی وجود دارد: نوع نگاه جریان‌های سیاسی درباره‌ی ماهیت انقلاب اسلامی و آینده‌ی آن (فلسفه تاریخ حاکم بر انقلاب اسلامی)، نوع نگاه و تحلیل آنها نسبت به شرایط کشور و نسخه یا شیوه‌ی مدنظر آنها برای حل مسائل کشور و برون‌رفت از شرایط موجود.

بر اساس ضابطه‌ی اول با دو نوع جریان سیاسی ترمیدوری و تکاملی مواجهیم؛ جریان ترمیدوری با پذیرش تئوری ترمیدوری گرین برینتون، معتقد به قرار گرفتن انقلاب اسلامی در شرایط ترمیدور و ابتلای آن به سرنوشت سایر انقلاب‌ها می‌باشد و جریان تکاملی، رسالتی تمدنی و رو به تکامل (در حال شدن) برای انقلاب اسلامی قائل است و آن را داعیه‌دار زمینه‌سازی برای ایجاد تمدن نوین اسلامی می‌داند.

براساس ضابطه‌ی دوم، با دو جریان کلان یا دو قطب ناهم‌نام مواجهیم؛ جریانی که راه‌حل مشکلات کشور را در اتکا به ظرفیت‌های درون‌زای داخلی جستجو می‌کند و جریان دیگری که راه‌حل را در بیرون از مرزها و با خوش‌بینی و اعتماد به ظرفیت‌های خارجی می‌بیند. بر مبنای این چهار مؤلفه، می‌توانیم چهار جریان سیاسی را در شرایط کنونی کشور از هم تفکیک کنیم که عبارت‌اند از:

۱. جریان تغییرگرا: جریانی است که نسبت به ماهیت و آینده انقلاب اسلامی

نگاه ترمیدوری دارد و با ارائه‌ی روایتی تحریف‌آمیز از شرایط کنونی کشور، برای مشکلات و مسائل کشور راه‌حلی برون‌گرایانه است. این جریان بین‌الملل‌گراست، یعنی می‌کوشد تا ایران را با روندهای جهانی اندیشه، توسعه و ... درگیر کند. منازعه آن با نظام جمهوری اسلامی ایران نیز به طور عمده به دلیل همسایگی با غرب است. در نگاه آنها نسبت به نظام بین‌الملل می‌باشد.

۲. جریان ادغام‌گرا: جریانی است که همانند جریان اول، نسبت به ماهیت و آینده انقلاب اسلامی نگاه ترمیدوری دارد و روایت آن از شرایط کنونی کشور نیز تحریف‌آمیز است. راه‌حل مدنظر آن برای حل مسائل کشور نیز مبتنی بر اولویت‌بخشی به ظرفیت‌های بیرونی است. با این حال، تفاوت آن با جریان نخست در میزان و شدت کمتر تحریف و همچنین، غلظت کمتر نگاه ترمیدوری است. نسبت به انقلاب اسلامی است. در همین راستا، آنها کاملاً هم بیرون‌گرای نیستند و نیم‌نگاهی هم به ظرفیت‌های داخلی دارند (هرچند جزئی). در واقع، این جریان اگرچه نگاه ترمیدوری نسبت به انقلاب اسلامی دارد، اما هم به سبب ماهیت پراتیکش، نگاه ترمیدوری‌اش تعدیل شده‌تر از جریان نخست است. نکته مهم در این میان آن است که اگرچه جریان نخست به طور عمد شامل اجزای سیوی نظام می‌شود، اما این جریان شامل برخی از نیروهای اسلام‌گرا و حتی مسلمانان هم نیز می‌شود.